

Sinfdan Tashqari Mashg'ulotlar Jarayonida Kichik Yoshdagi Maktab O'Quvchilarining Divergent Fikrlashini Shakllantirish

N. B. Adizova
BuxDPI dotsenti

Annotatsiya. Maqolada ta'lim muassasasida tizimli ta'limning dastlabki bosqichida kichik yoshdagi maktab o'quvchilarining turli xil fikrlashlari bevosita ularning hayotiy tajribasiga va kattalar tomonidan boshqariladigan va rag'batlantirilgan kognitiv faoliyatda o'quvchining shaxsiy faolligi namoyon bo'lishi haqida fikr mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim, ijodiy fazilat, intellektual, divergent, divergent fikrlash, ta'lim, eksperiment, motivatsion, kognitiv va shaxsiy-refleksiv.

Divergent fikrlashning mohiyati uning tarkibiy qismi – divergentsiya orqali o'rganiladi. Divergentsiya umumiy ilmiy hodisa bo'lib, uning turi (yoki xilma-xilligi), alohida sifat, faoliyat, mavjudlik va rivojlanish xususiyati sifatida tavsiflanadi. Har qanday turdagi obyektlar davrida integral obyektning mulki yoki qobiliyati qismlarga bo'linadi va yangi bir butunga birlashadi.

Divergent fikrlashga bag'ishlangan asarlarda kichik maktab o'quvchilarining turli xil fikrlashlarining xarakterli belgilari aqliy faoliyat jarayonida obyekt belgilarining chegaralarini xiralashtirishni o'z ichiga oladi; ularning bir-biriga "oqishi", tushunchalarning moslashuvchan tuzilishi. Bu xususiyatlar boshlang'ich maktab yoshini divergent fikrlashni shakllantirish uchun sezgir yosh deb belgilashga imkon beradi.

Tafakkurni talqin qilish inson psixikasining faoliyat tabiati asosida amalga oshiriladi, bu bizga shakllanishi va rivojlanishiga oid savollarni ko'tarish va hal qilish imkonini beradi. Rus olimlaridan A.N. Leontiev, P.Ya. Galperin, Rubinshteylar kichik maktab o'quvchilarini maqsadli o'rganish natijasida fikrlashini kengaytirib, boyitib borishini o'rgangan.

Yosh talabalarning tafakkuri turlicha mahsuldorligi past, tanqidiyligi past va refleksliligi bilan ajralib turadi, u yuzaki, beqaror, ozgina ongli; uning amaliy tomoni og'zaki-mantiqiy tomondan ustunlik qiladi; talablarda divergent fikrlash mahsuli uchun g'oyalar, mezonlar yetarli emas yoki zaif ifodalangan.

Yosh bolalarda divergent fikrlashni shakllantirishning psixologik-pedagogik mexanizmini to'liqroq ochib berish uchun maktab o'quvchilari uchun asosiy mezonlarni (motivatsion, kognitiv va shaxsiy refleksiv) sanab o'tamiz.

Motivatsion mezon divergent fikrlashda qidiruv motivatsiyasining intensivligini aks ettiradi. Idrokning motivi va maqsadi mos kelsa, jarayon fikrlash rivojlanadi, shu jumladan jarayonning o'z-o'zidan harakatlanishi, chiqish imkoniyati "ijodiy maydon" holatidan tashqarida. Kognitiv mezon taklif qiladi kichik yoshdagi o'quvchilar ongida uning aqliy faoliyati natijalarini aks ettirish, ichkilashtirish jarayonlarini amalga oshirish, birlashtirish, analoglarni topish, obyektlarni qayta qurish, resurslardan oqilona foydalanish qobiliyati; ochiq turdagi muammolarni ularning bilimlaridan kelib chiqqan holda hal qilish; qiziquvchanlik, kognitiv faollik. Shaxsiy-refleksiv mezon boshlang'ich maktab yoshida kam rivojlangan, ammo shaxsiy strategiya va taktikalarni izlash, kashf qilish, ishlab chiqish jarayonida yetakchi rol o'ynaydigan faoliyat natijalarini tushunish va introspeksiya qilishning ichki jarayonlari bilan belgilanadi. fikrlashning kognitiv, motivatsion va shaxsiy jihatlari va yagona funktsional maydonning organik aloqasi va kirib borishini ta'minlaydigan "nostandart" muammoni aks ettirish orqali hal qilish. Yoshlarda divergent fikrlash ko'proq darsdan tashqari mashg'ulotlar jarayonida muvaffaqiyatli shakllanib, rivojlanib boradi.

Sinfdan tashqari mashg'ulotlar umumta'lim muassasasi ta'lim jarayonining ajralmas qismi. Maktab o'quvchilarining intellektual va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun zarur bo'lgan tanlov, o'z-o'zini tarbiyalash, ixtiyoriylik tamoyillariga asoslangan va ularga vitagenik o'sish bilan bog'liq ijtimoiy, shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan tajribaga ega bo'lish imkoniyatini beradi.

Kichik maktab o'quvchilarining sinergetik yondashuv asosida divergent fikrlash, buxgalteriya hisobini shakllantirish asoslarini funktsional aniqlashga yordam berishini, o'quv jarayoni sub'ektlarining quyi tizimlar sifatida almashish imkoniyati ma'lumot, kognitiv faoliyatni o'z-o'zini tashkil etish va o'z-o'zini rivojlantirish istagilar o'rgatiladi. Tizimli-faollik yondashuvi modelning tizimli xususiyatlarini o'rnatishga, strukturaning morfologik tavsifini amalga oshirishga, bosqichlar, kutilayotgan asosiy va oraliq natijalar, jarayonni qurish kognitiv faoliyatda muvaffaqiyatga olib keladigan, ularning tashqi va ichki motivlarini hisobga olishga yo'naltirilgan kichik maktab o'quvchilarida turlicha fikrlashni shakllantirishga qaratiladi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv buxgalteriya hisobini belgilaydi shaxsiy xususiyatlarning divergent fikrlashini shakllantirish jarayoni kichik maktab o'quvchilari, hayotiy tajribani yangisiga aylantirish imkoniyati operativ, predmetli va fanlararo bilimlar, natijalar beradi shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan divergent fikrlashni shakllantiradi.

Kichik maktab o'quvchilarida sinfdan tashqari mashg'ulotlar jarayonida divergent fikrlashni shakllantirish modelini muvaffaqiyatli amalga oshirishni ta'minlash uchun o'quvchilarning darsdan tashqari mashg'ulotlarda motivatsiyasiga yo'naltirish zarur.

Muvaffaqiyatli vaziyatlarda qatnashish, masalan, oldindan maqtov orqali, bolaning haqiqiy rivojlanish zonasi, shakllari asosida vazifalarni tanlash yosh o'quvchilarning kognitiv faoliyatga doimiy ehtiyoji; tengdoshlari, o'qituvchilari bilan ijtimoiy aloqalarni kengaytirishi bilan bog'liq. Bunday aloqa jarayonlarida muvaffaqiyat holatlarini muntazam ravishda yaratish Divergent tipdagi muammolarni hal qilish motivatsion jihatdan konsolidatsiyaga olib keladi. Kichik maktab o'quvchilari sohasida ichki motivatsiya, muvaffaqiyatga erishish motivi barqaror shaxsiy ta'lim sifatida yuzaga keladi.

Umumta'lim muassasasining ta'lim va maktabdan tashqari faoliyatning yaxlitligini ta'minlaydigan rivojlanayotgan ta'lim muhitini yaratishni nazarda tutadi. Ushbu shartning ma'nosi o'zini anglash orqali shaxsning samarali rivojlanishida yotadi umumiy ta'lim muassasasining yaxlit ta'lim makonining boy muhitiga bo'lgan ehtiyoji o'quvchilarning darsdan tashqari faoliyatining o'ziga xosligini isbotlaydi, rolini ochib beradi. Samarali vositalarni: mashqlar, eksperimentlar, divergent tipdagi vazifalar, o'z-o'zini diagnostika va boshqalar, kichik yoshdagi o'quvchilarning mustaqil kognitiv faoliyatini rivojlantirishga imkon beradi; yangi, ilgari noma'lum natijaga erishish uchun dastlabki vaziyatni o'zgartirish qobiliyati, aks ettirish, "sezuvchanlik" ko'nikmalarini rivojlantirish, fikrlash avtonomiyasini saqlab qolgan holda tashqaridan yordam berish kerak bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda kichik maktab o'quvchilarining turlicha fikrlashlari o'rganishda, uchta mezon bo'yicha baholash ko'rib chiqildi: motivatsion, kognitiv va shaxsiy-refleksiv. Yosh bolalarning divergent fikrlash shakllanishining uch darajasi idrok, o'zgartirish, bilimlarni ijodiy qo'llash kabi xususiyatlari tavsiflab berildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ленкова, А.А. Дивергентное мышление как предмет психолого-педагогического исследования ! А.А. Ленкова // Сибирский педагогический журнал.- 2010. 11. - С. 250-255. - (0,5 п.л.).
2. Ленкова, А.А. Методологические основы формирования дивергентного мышления младших школьников в процессе внеучебной деятельности / А.А. Ленкова // Письма в Эмиссия. Оффлайн (The Emissia.Offline Letters). 2011. - № 9 (Электронный журнал). - ТТРТ1<http://www.emissia.org/offline/2011/1642.htm> (0.5 п.л.) (дата обращения: 01.10.2011).
3. Adizova Nigora Bakhtiyorovna. The Arrival of Great, Child and Khan Images in Interesting. European journal of life safety and stability (ejlss). [Www.ejlss.indexedresearch.org](http://www.ejlss.indexedresearch.org) Volume 14, 2022 |

4. AB Rakhmonovich, AN Bakhtiyorovna. THE MAIN MOTIVES AND TASKS OF CHILDREN'S FOLKLORE. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL)
5. AN Bakhtiyorovna, E Dilsora. Visual Aids, Which Are Used In the Educational Process In The Use Of Didactic Games. The American Journal of Social Science and Education Innovations 3 (31), 540-545
6. AN Bakhtiyorovna, AN Bakhtiyorovna. The role of the fun genre in children's spiritual development. Middle European Scientific Bulletin 4, 38-40